

מכתב להכהן לאואטר

מאת החכם והחוקר האלהי

ר' משה בן-מנחם ז"ל

נצחק מלשון אשכנז לשפת עבר ונלוה אליו פירוש

מאת החכם והמליץ המצויץ

ר' נפתלי הירץ וויזל ז"ל.

יצא לאור פעם ראשונה ע"פ כ"י רשומה עס. מבוא והערות

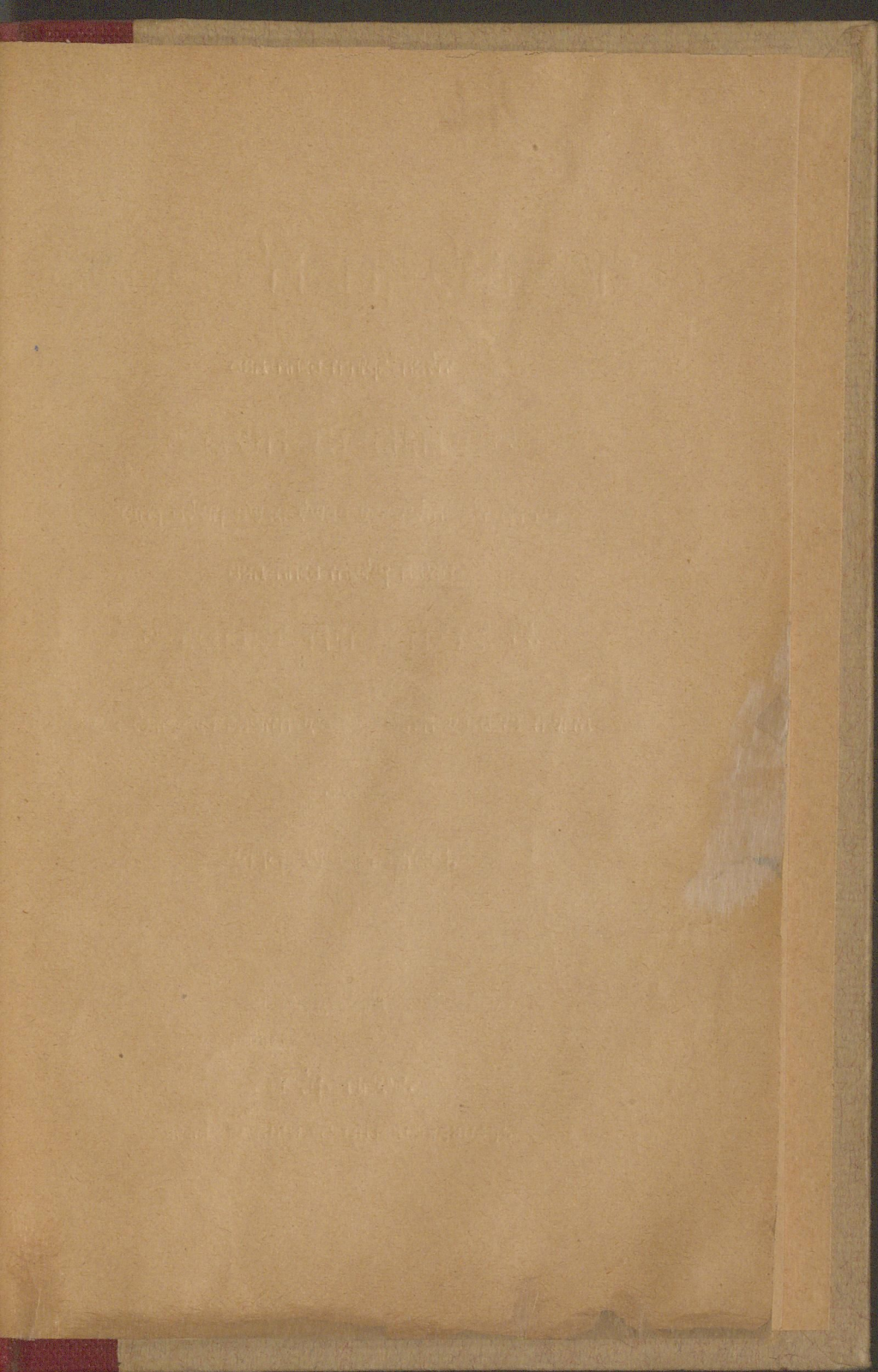
מאת

יצחק שלמה פוכס.

ברלין, תרנ"ב.

בדפוס צבי הירש ברי יצחק אימצקאווסקי.

מ ב ו א

מאת המוציא לאור.

במלאת להחכם ר' משה מדסוי ארבעים שנה לימי חייו, כבר פעל ועשה גדולות ונצורות בשדה הפילוסופיה והספרה האשכנזית ויקנה לו שם גדול בספריו ומאמריו המלאים חכמה ודעת ומוסר השכל, עד כי מכל הארצות באו ראשי חכמי הדור לקרם פניו בכבוד, גם תכונת נפשו העדינה ומדותיו הנעלות עמדו כבר לנש עמים, ויהי לסמל דמות חכם מורם מעם וצדיק בכל דרכיו, — אך לכבוד היהדות, אשר גדלתו ורוממתו, אשר על כרכה נולד ונחנך וממקורה שאב חכמתו וצדקתו, לא עשה עוד כמעט מאומה, את נש תורת ישראל אשר היתה שעשועיו לא הרים עוד לעיני העמים ואת יקר תפארת עמנו אשר היה בעת ההיא לשמצה ולהרפות לא הראה עוד, כמו נועד רק להיות לאור נוי, להורות דעה ומוסר לכל העמים, ולא להרים את היהדות מאשפתות ולהציל כבוד עמנו ודת קדשנו. אולם לא בגלל חסרון אהבה ורגש עז למקור מחצבתו חשך ירו מקנא קנאת עמו ודתו, כ"א בענותו הרבה ושפלת רוחו לא הרהיב בנפשו עז לדבר את אויבי היהדות בשער ולהוציא כאור משפט עמו, כי היה בתכונתו איש־מנוחה, רודף שלום עד הקצה האחרון ומתרחק מכל ריב וזכות, והנה ידע בנפשו, כי אם אך יפתח פיו להביע רגשי אהבתו העצומה לתורת ישראל, העצורה בלבו כאש להבה, ימשך עליו קנאת בווי היהדות ושומטניה

הרבים, ומכל עברים יתנפלו עליו מחרהרי ריב ושואפי מדון ויאלצוהו להשיב חורפיו דבר ולחדש את פני המלחמה, על כן בחר לשקוט במכוננו, לכלוא את רוחו ולטמון את אהבתו וקנאתו והיהדות בלבנו, עד אשר אלצהו ההכרח לצאת ממחבואו ולהראות גלוי לכל העמים כי עוד ישראל חי וכח־עלומים לו להחזיק מעמד ולהתאזר עו לעמת אויביו ומגדיו. המקרה הראשון אשר עורר את בן־מנחם לצאת מגדרו וילחצהו לגלות ברבים דעתו והשקפתו על דתו ואמונתו היה המכתב־הגלוי אשר ערך אליו הכהן הנוצרי יוהאן קאספאר לאואטר מציריך בראש הספר „חקירת מופתי דת הנוצרים“ (Untersuchung der Beweise für das Christenthum) להחכם הצרפתי Bonnet, אשר העתיקו מלשון צרפת ללשון אשכנז בסוף שנת 1769. במכתב הזה דרש דרש לאואטר מאת בן־מנחם — אשר מעת ראוחו פניו בכרלין בשנת 1763 נקשרה בו נפשו ודבק בו לאהבה — בדברי אהבה ושלוש, ונס השבע השביעו בה, כי אחרי קראו בשום לב את דברי הספר ההוא, אשר לאואטר השב את כל מופתיו והוכחותיו לחוקים ומוצקים לא ימושו, יכתוב עליו תשובה מספקת לסתור את מופתיו ויסודותיו או „אם ימצאם חוקים ונכונים, יעשה את אשר תצוניה אותו החכמה, אהבת האמת והישר, את אשר היה עושה סוקראטס, לו קרא את הספר ומצאהו בלתי נופל תחת הסתירה“. דברים נמרצים כאלה יוצאים מפי כהן נכבד כלאואטר, אשר לא משנאתו לדת ישראל כתבם כ"א באהבתו היתרה לבן־מנחם, אשר שמו וזכרו היה חקוק בלבו מיום הכירו אותו ואשר ראה בו סמל חכם אמתי דגול מרבבת, לא יכלו לשוב ריקם ויפעלו פעולה עזה על נפש בן־מנחם וירדו עמוק אל הדרי לבנו — אמנם השתומם על המראה המוזר הזה, כי אוהב נאמן ומכבדו בלב ונפש כלאואטר, יהין לפון באמון רוחו לדת ישראל ולהחרידו באופן קשה כזה ממנוחתו שהוא רוצה בה, ואמנם ראה והכיר כי יקשה עליו עד מאד לגלות את כל מחשבותיו על היהדות בלי משוא פנים להדת השלטת, וכי נחלים

יהתה על ראשו אם לא יוהר בלשונו ויוציא את כל רוחו, כאשר דרש ממנו לאואטר, אך בכל זאת לא היה הפעם לאל ירו לשום דומיה מהסו ולבלתי ענות ללאואטר מטוב ועד רע, כאשר התנהג פעמים רבות בעת אשר האיכו בו אנשים אחרים בענינים כאלה, ולא ראה דרך אחרת לפניו מלהשיב תשובה גלויה בדברי אהבה ורצון, אשר בה יראה ללאואטר והבריו לדעת, כי בידו לסחור מופתי החכם הצרפתי ודומיהם עד היסוד כס, כי נאמנה רוחו את אמונת ישראל, אשר שנים רבות חקר ודרש ביסודותיה וימצאם חוקים ונאמנים וקמים לעד וכל הרוחות לא ינעום ממקום, ואם ימנע מוכוה ומשא ומתן בענין הזה, הוא רק מפני שפל מצב ישראל בלאמים והכבוד אשר ירחש לב היהודי להעמים אשר הוא חוסה בצלם.

התשובה הנכבדה הזאת, אשר אשימה בזה לפני הקוראים בהעתקה עברית מעשה ידי החכם והמליץ המצויץ ר' נפתלי הירץ וויזל ז"ל, היתה בעת צאתה לאור בראשית שנת 1770 למקרה גדול ורב התוצאות. * אמנם התאמץ בךמנחם במכתבו הזה לבלתי תת מקום לנרגנים להתנפל עליו, ויאצל כבוד ויקר לאיש ריכו במלא הפנים, וגם קצר במקום שהיה לו להאריך, מדי רברו באמתת דת קרשנו וטחירת מופתי החכם הצרפתי, וכל ישעו וחפצו היה רק להראות ולהוכיח ללאואטר והבריו כי למורת רוח לו לבוא אתו בריכו דברים ונכוחים אדות עניני דת ואמונה, — אך גם דבריו המעטים השפיקו למשוך עליהם עיני כל החכמים והסופרים בארצות שונות, אזהבי האמת נוכחו עד מהרה, כי אהבת בךמנחם

* ראו להוכר פה כי הרמבמ"ן פנה בשאלתו, בטרם מסר את המכתב הזה לדפוס, אל הקונסיסטוריום לעניני הזקוק (צנזור) אשר עמד אז על תלו בברלין: למי מהחברים עליו לשלוח כל עלה ועלה, או אם יוכל להושיט את כל המכתב בידו אל הקונסיסטוריום הכללי; ויקבל את המענה הזה: „האדון משה מנדלסזון יוכל להדפיס את כתביו מבלי להושיטם אחד אחד או בשלמותם אל הקונסיסטוריום, כי חכמתו וענות רוחו הן ערבה נכונה, כי לא יכתוב כל דבר אשר יוכל להעיר חמת הקהל“.

לדתו הרותה כמו בצפורן שמיר בלבו וכל לשון תקום אתו למשפט בעניני האמונה ירשיע, וכי שגנה גדולה היתה ביד לאואטר להאמין כי אפס כח היהדות להתקים בפני מופתי Bonnet וחבריו; אולם קנאים ואנשי מרון ולצון התאמצו להגדיל עוד את המבוכה למען יתגלע הריב יותר, וישרתו להם במקרה הטוב הזה לעשות להם שם גם המה בתור בעלי ריב "היהודי הברליני", אשר עד הנה לא שת לב אל דבריהם ומכתביהם אשר העמיסו עליו. אכן לנו נכבד המכתב ביתר שאת, באשר בו קנא המחבר בפעם הראשונה קנאת היהדות לעיני כל העמים ויראה לכל בדבריו הנחמדים, כי היהדות אשר ההויק בה בכל דרכי חייו לא היתה אצלו מצות אנשים מלמדה, כי אם שנים רבות דרש וחקר בה לכל תכלית ותצא צרופה ומוקקה שבעתים מתחת כור בחינתו, עד כי יכול לקרוא ברגש: "העידותי כך היום את השמים והארץ והנני נשבע לך באל האמת, בוראי ובוראך, כאשר השבעתני אתה בהקדמתך, שלא אחליף ולא אמיר דתי כל עוד נשמה באפי ורוח אלהי בקרבני!" ומלבד קדשו שם ישראל בעמים הורה הרמב"ם במכתב הזה דעת לאחיו בני עמנו, כי המצוה והחובה על כל בעל דת לחקור כפי יכלתו בעקרי האמונה ויסודותיה ולהפיץ עליה אור ההכמה הכללית, לבלתי לבת בעינים עצומות אחרי דעות קדומות, כי אם לבחון ולבדוק אותן תמיד ולהבדיל בין הטוב להרע ובין האמת להשקר, כי "כמה הוספות אנשיות ושנוניות נהוגים גם בינינו שאם נכחיש לא נכחיש כלום, כי רובם נההו בסבת החנפים והסכלים, אשר מהם לא תמלט כל אומה ולשון, והמה המקדרים אור תורתנו בעונינו וכיו"ן.

לא פה המקום לתאר פרטי ריב כן־מנחם ולאואטר והמשא והמתן אשר התחולל לרגלו, כי הדיברים יארכו יותר מגוף המכתב אשר לפנינו, והקורא החפץ לדעת פרטי הענין הנכבד הזה יררשם מעל הספר היקר "חיי כן־מנחם" להרה"ח ר"ד קאזורלינג (p. 184—216).

עתה אדבר בדברים אחרים על ההעתקה העברית ו"הפירוש"*) מאת הרנה"ז ז"ל. כפי הנראה מדברי החכם הזה בהערתו האי כתב הקדמה להעתקת מכתב הרמב"ם ובה הודיע בלי תפונה גם מטרתו ומנמת הפצו בהעתקתו העברית, ואחרי אשר ההקדמה הזאת אבדה ואיננה, נוכל רק לשער, כפי היוצא לנו מתכונת ההעתקה ופירושה, כי היתה להרנה"ז בהעתקתו הזאת, כמו בכל ספריו, ביהוד תכלית מוסרית, והיא: לחזק ידים רפות באמונתנו ותוה"ק לעמת רוח ההתבוללות בין העמים וההתרחקות מהיהדות, אשר החלה בימים ההם לנשב בהוקה במחנה היהודים באשכנז, ואולי גם למען הראות לאחיו היוראים והחרדים אשר דברו סרה בבקרמנחם ויחשבוהו לרבק בעמו ודתו רק למראה עין ולבו לא נכון עמם, כי עלילת שוא ישימו עליו, וכי באמת נאמן משה להי ולתוה"ק וחכמתו הכללית תלך שלובת זרוע עם אמונת ישראל.

ובהיות תכלית המחבר רק מוסרית, לא שם לב היטב לכל דבר ודבר מהמכתב, לבלתי נשות במאומה מהמקור האשכנזי אשר לפניו, וירשה לו להעתיקו ולבארו לפעמים באופן הפשי ולקשט כמה דברים בהגינות מוסריים אשר אינם כלולים בהמקור, כמו בהערתו הי"ד (צד 16), אשר האריך בדברי מוסר והתעוררות למעט החקירה והבקרת בעניני הדת ויהאמין להוכיח כי יתרון להמאמין על היודע, אשר הוא נגד כונת המחבר (ראה הערתנו שם). מלבד זאת, בכל הכבוד אשר ירחש לבנו להחכם והמליץ היקר הזה, לא נוכל לכהר, כי פעמים אחדות שנה הרב המעתיק במה"כ בהכנת דברי המחבר (ראה למשל צד 11 הערה 5 וצד 13 הערה 3). גם עוב הרב את דברי המכתב האחרונים, אשר בהם דבר הרמב"ם בלי משוא פנים על גוף חבור החכם הצרפתי, — כי לא חשנם לחנוצים להקוראים העברים, אם כי הדברים האלה נכבדים מאד לקורות ריב בקרמנחם עם לאואטר.

*) כן נקראו כה"י הערות המעתיק, הבאות תחת קו נטוי עליוהן, בכל עמוד ועמוד; אולם בשער הספר לא נזכר הפירוש.

לשון ההעתקה והפירוש נעימה וברורה בכלל, אך שניאות רבות נמצאו בכתב-היד אשר היה לפני, ואנכי התאמצתי להסירן, מבלי ננוע בסגנון המיוחד להמליץ רנה"ו ז"ל, וברוב התקונים העירוני למטה על נוסח כה"י.

אקוה כי הקוראים ימצאו הפיץ במנחת הקטנה הזאת אשר הבאתי אל אוצר ספרתנו העברית, וכמוני יודו להרב החכם המפואר לשם ולתהלה רש"ה האלברשטאם נ"י בביליץ, אשר בנדבת רוחו הנעלה ובאהבתו לכל שוחר דעת ותושיה הואיל לשלוח אלי בשנה העברה את כתב-היד הנ"ל, אשר היה גנוז באוצר ספריו היקר. ולטובה יזכר גם שם ידידי החכם והמליץ היקר ד"ר שלמה מאגדלקרן נ"י, אשר במכתבו אלי (הנדפס ב"מניד משנה", הוספה לגליון 37 שנת 1890) העירני על הספר הזה.

ברלין, בימי החנוכה ה' תרנ"ב.

מכתב מן ר' משה דעמיו להחכם לאוואטר כהן און בציריך
הנעתק מלשון אשכנז ע"י ר' הירץ וויזל מברלין.

אתה הישבת בעיניך לעשות לשלוח⁽¹⁾ לי העתקת ספר המופתים אשר
הכר החכם הצרפתי⁽²⁾ (א) אחר אשר העתקת מלשון צרפתי⁽³⁾, וכתוך
ההקדמה השבע השבעתני בשבועה גדולה לעיני ההמון להכחיש המופתים
הבאים בספרו ולכתוב כנגדם כגלוי, וזה אם אמצא שהמופתים המעשיים
והיסודות אשר הדת נשענת⁽⁴⁾ עליהם אינם חוקים והראיות בלתי ראויות;
ואולם אם אמצא המופתים חוקים ואינם להכחיש, לעשות או מה
שתחייב לי מצד החכמה ואהבת האמת והצדק, מה שעשה סוקראטס
אם ראה המופתים האלה [ו]לא מצא לספק על אמיחתם (ב). והמובן
מדברייך אלה הוא, לעזוב את אשר כבדו אבותי חיו ולכבד את מי

הפירוש. (א) הספר הזכר חזר אחד ומחמני הרפתים וסוף מלא על כל גדותיו
ומופתים על אמונותיהם, והסכן הזה העמיק אותם אל לשון עממיים ושלח
אותם אל המכס הזה למחרת ר"ב, עיין בסקדנא. (ב) סוקראטיס, הוא היה
אחד ומחמני היונים רבו על אפלעון* ויהיה סליס שהוא איש חכם וישר וירא
אלהים, הוא הפליג לאמת צדאיות ומופתים הסאלת הכנפס אחר המות והגעול
לעוה"צ ולצסוק קשרו עליו אנשי מדון שהיו צדורו והלטינו אותו עד אשר
נפסק עליו מיתה צסס המות, ומי שירלס לדעת צפרעות מיתתו ואת אשר און
ומקד ומקן מופתים הכנפס על הסאלת ויתר דבריו עם תלמידיו לפני מיתתו,
הלל הם כחוננים על ספר נלמיות הכנפס שחזר המחבר הזה הנקרא בלסוננו
"פעדלן", שם הפליג עלה והגדיל מושים וידבר בגדולות ונפללות מוננו, ואם
אזוה לספר צצחנו של זה הספר ואת אשר קנפס המחבר צו שם ומפאלת

(1) במקור האשכנזי: zuzueignen (להקדיש).

(2) במקור נזכר רק השם: Bonnet. — (3) כ"י: "צרפתי". — (4) כ"י: "נשען".

(*) כ"י: "אריקטו".

אשר כבד הצרפתי ונתן עליו המופתים. אמנם אם אהשוב בתכלית הסכלות והעצלות להכריע כף החכמה על אהבת האמת והצדק, אמצאם בלי ספק שלשתם במאונים יחד (ג). ואמנם אני בטוח שדבריך אלה זבים ממי באר טהורים (ד), ולכן לא אשייך כ"א דברי אהבה ואהבה, אהבה אנושית¹, ולא אהיה נחשב בעיני כל חכם לב ואין אהבת חכם נאמנת לי עד עולם², אם לא אנמלך חן לפי גדל אהבתך אלי. באשר רמזו לי דבריך הנעימים, הגה ברך לקחתי וברך לא אשייבנה? ואף גם זאת לא אוכל לבחד³ ממך: הפסע⁴ הזה הבא מצדך מתנכר לי מאד, ואם קויתי לכל, לא קויתי מהכם כמותך שאלת וכוח מפורסם, הקשית לשאול, ומי יקוה מאוהבי הנאמן שאלה כזאת⁵. ואם תתעורר על הדברים אשר נפלו בינינו בעת אשר כבדתני להתוכח עמך ועם

תקלך היריעה נוכחיל, ולכן אשמרה ומחסום לנו פי ודומיהם הסלמו. (ג) הסכמה האנושית אם לא תשתתף עונה אמונה כלל תחייב* להיות ח"ו נולדי ולא יסודי, הואיל והיא קרובה ביותר אל הסלמה הזמנית ואל [ה]טוב המדומה וזולתה. עם היותה פחותה בתכלית הפחיתות ולא כן הסכמה האנושית שהיא שבזיזה לאדם אל הסלמה האנושית המתמדת, ומתנאיהם לאסוב האמת והצדק בהשגות עליונות[ה]. ולצעל [ה]מעלה הזאת יקרא חכם באמת, וכן אנוכחתי האנושית ומחויבת מול האמת ו[ה]לדק לטעות האדם אל האשר האנושי ואל הטוב המתמיד לעמיד, וראה והבן ותנואל הסכמה והאמת [ה]לדק שלשתם במאונים יחדו. איש באמיהו יעזורו יתלכדו ולא יתסדרו, והבן זאת. (ד) מי באר טהורים, ע"ד נוטל, כלומר עשית זאת צנקיין כפיך וצתם לצד ולא צמרתם לעורר הריי. ראה הנקצר לדבר אתו רכות ולא לעורר חיונה שלל יעות את אשר חשב לתקן, כי בגלותו אין לנו לדבר כ"א דברי מחנויים בהכנעה כעצד לפני אדוניו, וצפרט נגד האוונה המושלמת אשר אנחנו חוסים בללה שאין לנו כ"א לדרום צלונם וטובתם כל הימים כי צלונם לנו שלום, וצפרט שאנו רואים שעושים צכל עת חסד עמנו צמנלת ה' עלינו וכאשר הצטיה לנו שלל יעזור אותנו בגלותנו להפך צרימו אתנו כמאמר התורה ואף גם זאת צהיתם צצק

und kann Ihnen keine andere, als liebevolle, menschen- (1) במקור: freundliche Absichten zuschreiben אחרת. וזלתי החפץ להשיב ולהועיל לרעה), אך הרב המעתיק שגה בהבנת מלה zuschreiben והבינה כמו schreiben ולכן גחלה לו כל עיני המאמר.

(2) הדברים: "ואין" ובו הם הוספת המעתיק. — (3) כ"ו: "להכחד". — (4) כ"ו: "הפסד". ובמקור: Schritt. — (5) הדברים: "הקשית" ובו הם הוספת המעתיק.

* כ"ו: "תחייב".

רעך הנחמדים בהדרי בתי והתעלסנו שם באהבים יחדו, או בודאי לא שכחת שזה כמה פעמים הפשתי לנשות מדרך הוכחה ונמנעתי לדבר עמך על דבר האמונות, ומדי דברי במ חתרתו להשיב אל היבשה¹) והוכחתם אתה ורעך לפצור²) בי לחות דעי אתכם בדבר הגדול הזה, דבר יקר המסור אל הלב. מצורף אל זה קדמו לי ממך הכטחות, כמדומה לי, שלא יתפרסמו הדברים אשר יפלו, ואפשר טעות הוא בידי, כי כך בזכרון עלה לפני³) ומושב שיהיה זה טעות מחייב⁴) אותך על עבירה [ה]הבטחה הזאת (ה). ואולם אם הפשתי בתכלית הראגה לפני אנשים נכבדים מספרם לא כביר לנשות מדרב זה ולהמציא דרך לברוח (עם היותי בושה באהבתם), היה נקל לירע, שפרסום הדברים יהיה לי לדופי, ומה גם שאין ביכלתי להבזות (ו) ⁵). ועתה מי יתן ואדע מה היא הסבה אשר הסיתך בי להעמידני נגד מערכת מלהמתך ולהפילני במהמורות הוכחה אשר לא צויתי ולא עלתה על לבי? ומה גם שידעת גם אתה שהיותה כל מנמתי תמיד שלא ארמוס חצרי הוכחה ולכן שמרתי דרכי מכל וכוחי ונצוחי הרתות כי לא יועילו אם לא יתאבקו ויתוכחו בעלי דתות שונות, ופחד פחרתי ויאתיני⁶). ואם עלה בדעתך שהמניעה הזאת היתה מיראת הנצוח וחלישת הרעת, בר דעת! אם זאת עלה בדעתך?⁷) מדוע לא תשא פנים לחולשתי, ואהי נתבע לפי כה הכרתי כראוי לכל אוהב נאמן טהר לב? (ז). ואמנם המניעה הזאת מלהתוכח

לויזיטס לא נאסתיס ולא וכו'. (ה) עזיטת הסמון ועמס (?) עכר על סהנעסס.
(ו) קול סלעק כלומר קול הסמון ולונוס נוסלת וניי יכול לסנזוט חס קול סדונר קסוט כנגדנו לסיומנו נגלות. (ז) ר"ל חס חסס חוסס ססנוניעס סזסס

¹) במקור: und (das Gespräch) auf gleichgültige Materien zu lenken gesucht habe (והתאמצתי להסב את שיהתנו על ענינים יותר קלי-הערך).
²) כ"ו: "להפצור" — ³) הדברים "כי כך" וכו' הם הוספת המעתיק. — ⁴) כ"י: "מהתחייב" — ⁵) ראה הפירוש. במקור כתוב: und dass ich in Verlegenheit gerathen müsste, wenn die Stimme, die mich dazu auffordert, mir nicht verächtlich sein kann, ר"ל אהרי אשר איש נכבד ומחלל כמון עך אלי את השאלה הזאת מן ההכרח הוא שאבוא במבוכה, כי לא אוכל להביט בשאט נפש על הקול הדובר אלי ודורש ממני מענה נכון, ולפ"י דברי הרב המעתיק בהערותו: "קול הצועק וכו' קול ההמון וכו'" אינם נכונים. — ⁶) הדברים: "ומה גם" וכו' הם אריכות לשון מאת המעתיק. — ⁷) הדברים: "בר-דעת" הם הוספת המעתיק ונוספים נעם להענין.

על האמונות לא היתה לא יראה ולא הלישה, היאמן כי יספר שזרזון
התרשלות השיאני לבלתי התוכח עמך? חלילה! (1), ואם תרשיני אמר
לך, שלא מאתמול החלתי לחקור על יסוד אמיתת אמונתי, כי מימי
הרפי הכרתי חיוב בחינת אמונתי (2) (ח) ואם ינעתי מנעורי ללמוד החכמות
ולחרבות תבונות, לא ינעתי כ"א לתקן את עצמי עד שאכנס לבהינה
ההכרחית] הוואת ומן הנמנע שיהיו לי סבות אחרות על היגיעה הוואת.
כי בנולה (3) אשר אנכי בה (4) אתיאש לקות מעט מן האשר הומני על
זה הדרך וידעתי גם אני שאין ההצלחה האנושית מצויה [לי] בחקירה
הוואת, ואף כי ישטמוני משטימי האמת, וא"כ מה היא הסבה אשר
בעבורה ינעתי כל זאת, אם לא לסקל המסלה ולחפש אחרי האמת (5)?
האם להתעלם באהבים את החכמה ולהתעדן מזוי כבודה? — שמע נא
ידידי! הגבול אשר הגביל אותנו והמעמד אשר העמיד את אנשי בריתי
תחת יד מושלים והושיבנו (6) בשפל הוא כל כך רהוק מהרגל הכה
הנפשי (7) אשר בודאי לא ירבה האדם שלום נפשו אם יבוא להכיר משפט

היחס מיראת הגלום או חליסה הים לך לשתוק ולא לתצנני יתד
מכח הכרחי, כי אין נמצע חלל לפי כח הכרתו, וזה ראוי לאוסב נאמן.
(8) ידוע דבר שצמיח הדת והאמונה הוא דבר הכרחי לכל אשר צדס
ישראל ינוס, וזנה יודע איפוא יתרון הנדבר על שאינו נדבר ויתרון הכרתו
והצננו וקבולי הדעה [3] יסודי הסכמה, כמו שאמר הסתוב מלפנינו ונצטוות ארץ
ונוטף השנים יחמנו, וכשאלם מתבונן ציבורי הסכמה וזמן סמניה הים יתרונו
על הצהמה כפי הצננו, ואם יתעלם מהם לא יהיה דומה לצהמה אך יהיה
יתר גרוע מננה, כנשה"כ ידע שור קוטר וזמור אצום בעליו ישראל לא
ידע כי זה הוא מן הסכל ומן הסתוב כ"ש הלא תדעו הלא תשמעו הלא
הוגד מראש לכם ואומר הפרשים שמעי והעורים בניטו לכאית, ואומר ודרך
רשעים כחפלה לא ידעו צנה יכשלו, ומן הקבלה אמר ר"ז כל היודע
לשונן בתקופות ומזלות ואינו מושב עליו הסתוב אומר והיה כנור ונבל
כי' ואת שועל ה' לא יצטו. (9) נשפט אנושי מלרו האמת, תדע שחס נאמן
מה שהסקס הסכלי מואמת לצד אין אמונתו* (10) אמונה שלמה כלל ואם נאמן

(1) הדברים: „היאמן“ וכו' הם הוספת המעותיק. — (2) במקור: meine
In der Lage, Meinungen und Handlungen (דעות ומעשים). — (3) במקור: In der Lage,
in welcher ich mich befand (במצבי). — (4) כ"י: „בו“. — (5) הדברים:
„ואף כ"י וכו' הם הוספת המעותיק. — (6) כ"י: „והושיבנו“. — (7) במקור: von
der freien Übung der Geisteskräfte (מחנך-כחות הנפש החפשי).
(*) כ"י: „אמונתו“.

האנושי מצדו האמתי (ט¹). והנה חדלתי לך [ב]עבור הסבה הזאת²)
 סברא קרובה ביותר, והמכיר איכותינו גם שנינו יבין בקצורו זה יותר
 מאשר אוכל לדבר³) ואתה רע לך⁴). ואולם אם לא נחאמת[ה] אצלי
 אמונתי אחר התמדות הקירתי זה זמן כבר ולא עלה בירי האמת
 הייתי⁴) א"כ אז מוכרח לפרסם הנולד⁵) אשר ראיתי בעין שכלי, ומי

זה שהשכל מתייב לא נאמין כלום כי כמו שלריך שתצטל לרויך מפני ריון קויך
 כך לריך שתצטל מפוי השכל ותאמין באלהיך (עיין לקמן ותמצא כל מצוקתך
 כי גם ארכים צרכיות שחין רחוי שנשפן על השכל בלדק, ע"ש סי' י"ד).
 ראה המצבר להשתדל בתמצולות לפרוק מעליו עול הוכוח למיעוט מועלתו
 כנראה שתתלללותו וזמנת ויליב הוא שהוכוחים אינם מועילים והלוחי שלא יזיקו
 ומפריעים בני האדם מהעסקים המועילים, וכ"ש לנו בני גולה שאין לנו לא
 קרקעות והכנסות ונכסחנו כניח למנונו והגנו*⁶) מלוערים ודחוקים והזמן לא
 יספיק לנו ללמוד ספרי הסגיון בלית והטענות, ובסיות שזולתם לא יתקיים כל
 ויתו לכן ראה המצבר בתכמתו להתרחק**⁷) מהם כפי יכלתו שלא ילרע ח"ו תקלה
 על ידו לכלל אמונתו ומחר להשיב אל היבשה ולהשיב ים הוכוח מועט, ודי
 צום. (י) ורחוי לך לדעת שהסכמות והסחיקות בכללן תפוכות ואל מאל
 לאמונתו הישראלית צדור הזו וכל חכם ירחק מהם ולא ילמד מהם כ"א כדי
 לרבו כי יש אלם לכן⁸) מוכן לשכון מרוויי השכל ולהסתלב נגד הממוכחים לולי
 המועים, וזמנת ויליב כי המקום עוזר לחכם להשיג שלמותו וכן אמרו חז"ל הוי
 גולה למקום טובה ואמרו אייכא דא"י נמכים, והנה בסיות המוג מוכן לקבל
 הטוב והמקום עוזר בסיותו במקום לדק ומשפט ורוב יוסגיו חכמי לב רודפים
 לדק וכל כונתם אל האמת והאלם ינאל בלי טורח הסכחי לו מפרכתו

¹) ראה הפירושו. בזה לא ירד הרב המעתיק אל כונת המחבר, המדבר רק
 במצב בני ישראל, אשר לא יניחם לחקור בכל מדע וחכמה ולראות בהם ברכה
 ואשר, ולכן לא ירבה איש ישראל את שלומו ואשרו ולא ישבע רצון אם יכיר לדעת
 עד נכון משפטי מין האדם, כי ע"י ההכרה הזאת ידע ויבין עוד ביתר שאת שפל
 מצב ישראל בלאמים. — ²) במקור: über diesen Punkt (על הענין הזה).
³) גם בזה לא קלע הרב המעתיק אל כונת המחבר, כי ז"ל: Wer die
 Verfassung kennt, in welcher wir uns befinden, und ein menschliches
 Herz hat, wird hier mehr empfinden, als ich sagen kann
 (ותודע תכונת מצבנו ולו לב רגשו, ירגיש בזה יותר מאשר אוכל להגיד), וברור
 הוא כי הוא מדבר במצב היהודים, ולא במצבו הוא ולא אואטר, כאשר הבין
 הרב המעתיק. וכן כל דבריו בהערתו (אות י"י) אינם מתאימים עם כונת המחבר.
⁴) כ"י: "והייתי". — ⁵) ר"ל תוצאות הקירתי.

* כ"י: "והייתי". ** כ"י: "לסחיק".

יתן ואדע מי יעצור אותי באומה הנראה לעינים בזויה¹) בתכלית השפלות
לישא עול מצותיה וחקותיה?²) אם לא בהתאמת אצלי אמיתות יסודי
אמונותיה וכי³) חזקו אצלי מופתיה מים נאמנים אשר לא יכזבו מימיו⁴).
התולדה מחקרתי היתה לתועלת איזה צד שתהיה, כל עוד שלא
מצאתי האמת את אמונת אבותי ח"ו תחייב⁵) לי החכמה לעזוב אותה
בחיצי ימי, ואם התאמת בלבי ובמצפוני אמונה אחרת זולת אמונת אבותי
ח"ו ויהיו א"כ פי ולבי אינם שוים⁶), יהיה זה בתכלית הגנות והסכלות
שהפה מעיד מה שאין הלב מסכים ומגדר החכמה הוא להיות מורה
על האמת, ומי יעצור אותי? וכבר קדמתי שהחכמה ואהבת האמת והצדק
המה יוליכוני על הדרך הזה, ואם עלה בדעתי להכחיש שניהם ולהכוות
כל הנלויות⁷) (1) אדע מה שתיעץ לי החכמה, ומה יעכבני? (יא) האם
אירא מנוק אנשי בריתי? הן קצרה ידם מלהזיקני? קשה ערף? עצלות?
והדבקות בדברים מורגלים? — ויען שאני עובתי כל עסקי העולם ועשיתי
עת לעשות לה' להפש אחר האמת וכליתי רוב ימי בחקירה הזאת

ומתזרזר לסתכל אין טען ואין פגע רע, יקשה לקבל הסלמות, אף כי נסיות
סמוג רע וקשה לקבל נגד הסמוג והסנוג והסרגל והמקוס מונע ולגיס ומסיס
נדרכי וסעס ססוף יוסז נקרבו נכרות נאסיס טעאסי ודובר אמת נסיכין
נייסיס ואוי לו אם יאמר וסעסס מלמסו ונדד סוף ללסס, כי אז סמוק לקבל
ייגע יגיעס רבס ולא יסיג ואס יסיג יסיס נעטו ונעסו. ועוד נכס אנוסס
נמלט לז כי אופניו פלילים ואסור נזיקיס אין יוכל לסמועע למנול דכרי
ספן וכמוז יוסר דכרי אמת, ואין יגיע לכונתו מי ססוף ענד נסוענד ניד
מי סכונתו ספן כונתו ואנונתו ספן ננסי ססורגלו לסאמינו. ונסס סאככתי לך
זס לסענידך על חוקן דכרי סננכר כי נרלס ססוף נמירל לדר כל לז
ולכן אמר וסנכיר איכותינו, כלונר סאמס נולרי ואנכי יסודי ואין רשאיס אנו
לדכר. (יא) ורלוי סמדע סנמנלו אכסיס קלי דעמ סנעסנעס[1] אללס כל סאנונות
נכללן ולפי קולר דעמס יאנרו סאי עלמל נחסיס נמקרי ויפסד נמקרי,
אליסס מנסייז סמכמס לסיס נולרי[ס] נאשר סאינס מלמיניס לא נשכר ולא
נעונס ואינס נוקיסי סללמס אמר סללמס עוסי², וא"כ טונ לסס יומר לסיס
נולרי[ס] סדמס נטיס יומר אל סללמס סמווניס וסאשר סמוני נממנו כאשר

¹ ב"י: „בזוים“ — ² ב"י: „וחוקותיהו! וכן אח"י: „אמונותיהו“ „מופתיהו“.
³ ב"י: „ומי“ אשר אין לו כל מובן, ונכתב כן כפי הנראה ע"י שגרת הלשון
„ומי יתן ואדע מי“ וכו' אשר לפני זה. — ⁴ הדברים: „וכי חזקו“ וכו' הם אריכות לשו
מאת המעתיק. — ⁵ ב"י: „תתחייב“ — ⁶ ב"י: „שוות“ — ⁷ ר"ל כל הדתות
אשר יסודתן בגלוי ה' (Offenbarung).

להקור על דרכי אשר אלך ועל המעשה אשר אעשה, לכן כל מורה על האמת יורה לי ולא יאמין שיגעתי ולא מצאתי וכ"ש שלא יחייב¹) אותי על החסרונות אשר זכרתי.

ועתה כבר הודיתי לך שאם לא הייתי בטוח בלבי על אמתת אמונתי שהייתי או מוכרח לפרסם האמת או השקף אשר ראיתי בעין שכלי, ויען שאני על דרך האמת והחקירה ההיא תועיל לי לחזק את רפיון ידי, לכן אמרתי אשמור במסתרים דרכי ואחזה בנועם האמת לבלתי תת השבון לאחד מהאמיתיות אשר הוצאתי אל הפועל, ואף גם זאת לא אכסה ממך, מצאתי זה כמה הוספות אנושיות ושנוניות (יב) הנהוגים גם בינינו שאם נכחיש לא נכחיש כלום כי רובם נתהו בסבת החנפים והסכלים, אשר מהם לא תמלט כל אומה ולשון והמה המקררים אור תורתנו בעונינו והמה המעכבים שלא תופיע עליה²) נהורא, ומי יעיד בפנינו ויאמר שלא מצא כהנה באומתו ואנחנו כלם כאחד מבקשי האמת מורים לך בזה ומי יכול לקום מפני חיל החנפים ומשטימי האמת כידוע לכל מורה על האמת? ואמנם מעצמות אמונתנו האמתית ומיסודה אני בטוח כל כך בטחון חזק שאי אפשר לך ולמחברך הצרפתי שיהיה לכם בטחון באמונתכם כמוני, תהלה לאל שלא יצאתי ריקם מכל יגיעתי אשר יגעתי בעבורה להקור על אמתתה, העידותי בכך היום השמים והארץ והנני נשבע לך באל³) האמת בוראי ובוראך, כאשר השבעתני אתה בהקדמתך⁴), שלא אחליף ולא אמיר דתי כל עוד נשמה באפי ורוח אלהי בקרבי. ההתרחקות אשר עוררתני עליה (יג) לא המעיט[ה] מעת דברי עמך וככחי או בן עתה, ואת אשר הוכחתני ע"ד אמונתך שלא אננה אותה במחלמ⁵), למה שכחת התנאי אשר התנית עם זה הרבוע? ואז גם אנכי יבלתי

כבר קדמתי לעיל ע"ש. (יב) כמו שסיי חספר לזכר כלל תנן כך סיי חספר לאונס שלי ערכו רב ומנפס וסמס סונקדריס. כי אינס נוטיס לזכר חסמס ולדרכס סמס סוף סגזס אלס סצמס ססרון ידיעמס וססוספוס ססמס עוסיס סמס סגל ויק סכזוע⁶). (יג) ססמססוקוס, סוכיססו על זס סזכרו סמו סגל פס

¹ כ"י: "תתחייב" — ² כ"י: "עליו" — ³ כ"י: "בהאל" — ⁴ כ"י: "בהקדמותיך" — ⁵ במקור: und die Hochachtung für den moralischen Charakter des Stifters?

(* כ"י: "כיוועס".)

להשיב לך כראוי והוא זה¹): חייב כל חכם להמציא תכלית מחקרות ידועות ויעתק מחקירה לחקירה ולא יתמיד בחקירה אחת באופן שימצא גבול מחקרתו (יד)². ותדע שהחקירה הזאת בבחינת אמונתו כבר חקרתי אותה זה שתיים או שלש שנים, קריתי ושניתי ועיינתי היטב ודמיתי מילתא למילתא, עשיתי היקשים והברתי מופתים, הפשתי אחר האמת, ינעתי ומצאתי ולקחתי חלקי³, והוא דרך⁴ האמת אשר בחרתי ואשר אני דורך עליה תמיד ואם ארוץ בו לא אבשל, ואברך את ה' אשר יעצני והצליח בידי שלא היה לריק יגיעתי יען מצאתי המבוקש⁵. ואם כל זה לא עלה מעולם על דעתי להתוכח עם שום אדם על האמונות ועזבתי כל הספרים להבנות דהנו ולא [שמתין] לב לכל עקש ופתלתול⁶, כי שמעתי דבת רבים מגור מסביב המלעינים עלינו ופוערים פיהב על דתנו לבלי חק, זה בא בדברים רכים והלקים משמן וזה בא בחמת כהן, זה ירגו וזה ישחק, ויש איש חכם בעיניו והוא כסיל כי לקט מספר

גם הסתפי אשר התנסו עמו הים צע"ש. (יד) נאוסן סינאל גבול ומחקרתו, סכס טעע ידיעם נאונס ססטקירס [ס]רנב נכמות וכ"ס נכמה חמת גרמה * לאדם ונזכס גדולה ואין סמק נזס סס[נ]עניק נכקירס חמת סיפול נכסנורות סנזכס ולא יוכל קיס ויפסיד גופו ולא יגיע אל המזוקס ומן סנמנע סינזול חלס למכלית דנר ויס תפלת חנוסמו, ולכן יסיה מן סכאוי לכל סכס סלח יעניק נכקירמו ולא יקלקל סנחוקן ואס מלל סלמנע יעסק ומקירס ולא יעניק, סוף לדבר אל תחמס ניותר למס תסונס מיעוט יסדיעס עויב כנלס נצטר ויוסיף דעס יוסיף ומכאוב נכפס ודלגס נלנ. ולכן אל ינעט חלס

¹ במקור: so hätte ich auch (die Hochachtung) noch jetzo ein- räumen können. (ואז יכלתי להסכים לזה גם עתה) ר"ל יכלתי לאצול כבוד גם עתה למחוקק, ודברי הרב המעתיק אינם מובנים, כי קשר בשעות את המאמר הזה אל הדברים הסמוכים, אשר באמת הם מאמר עומד בפני עצמו, המוסב בענינו על מה שאמר לפני זה: „והנני נשען לך וכו' שלא אחליף ולא אמיר דתי" וכו'.
² ראה הפירוש. גם בזה נטה הרב המעתיק מכוונת דברי המחבר אשר רצה לאמר רק כי נהוץ להגיע בהיים אל תכלית החקירות למען ילך הלאה בטח ולא יפסה תמיד על שתי השעפים, ולא עלה על דעתו להקמין ערך החקירה והשקיה בחכמה ולתת היתרון להמאמין על היודע.

³ העתקה מלה במלה מן המקור: und Partei ergriffen ר"ל חרצתי משפט ונשיתי לצד אחד. — ⁴ כ"י: „הדבר". — ⁵ הדברים: „והוא דרך האמת" וכו' הם הוספת המעתיק. — ⁶ כ"י: „ולא לכל לב עקש ופתלתול".

* כ"י: „כמו".

נבזה אצלנו דברי התולים והעתיקם ללשון העמים, ומה זויקנו זה, הלא
 [ה]ספר הגובר כל בר דעת לא יכיר אותו וכישי לאבד זמנו ולקריתו
 ודי לנו בזה הסכלי) שעשה עצמו לשחוק בעיני כל העמים ואבד זמנו
 בהתולים כאלה²) (טו), ואני כל מגמתי להתיר כל הספקות אשר נפלו

באמונתו מה שכנגד שכלו והמאמין מה שכנגד שכלו ומכאזים בתורה קדים
 יחנך לו ולא סכל*¹). סהידיעם והאמונה הן התפעלויות לא פעולות, חונט הן
 משלימות לא נפסידות, ולפי שלמות הפועל כך תהיה שלמות התפעלות ופועל
 סידיעה הוא המוחש ופועל האמונה הוא המושכל שנגש המאמין וידוע שמה
 מעלות לשכל על המוח. הילכך יותר חשוב המאמין מהגדול שבדיעים והם
 בעוה"ז, שלעמיד עין צעין נראה שבוט' ה' ליון ונגלה כבוד ה' וראו כל אשר
 יחדו כי פי ה' דבר כל הכתוב בתורה, ומדע ג"כ שגם אברהם ע"ה צעננו לא
 היה יכול להאמין בהתפלספותו שיש לעץ תקוה ושזוג של מאס יולידו בניס
 וסרה לחקה על השמועה, ועכ"ז האמין בה' ומחצה לו ימנעאל ימים לפניך,
 נגד שכלו שיוליד בן לעת זקנתו והעד הכלאין שאמר לו ימנעאל ימים לפניך,
 וידעת שהטיתן לא לתשום שכר וחוב אלא נרנתי נקרה עושה לדקה, בן
 המאמין לא הנחויב ששכלו יקרה לדיק, כאמונת הנביא שבתורה ושעמיד להיות
 כמוהם בתמים ועוה"ז, גם יש לך לדעת שהאל יתצרך נגלה ונדע לנו כפי
 שכלנו, וידעת מאמר חז"ל שישעיה הנביא נדמה כבן כרך ויחזקאל כבן כפר
 ולכן לדיק שניין עלמנו בהכנות המזיחות לדעתו ולהבין סמרי מרתו
 חבל לעולם נחזיק עלמנו ברכן ולא נרבה לדרוש ולחקור צמופלא וצמוכוסה,
 וידעת ג"כ מאמר חז"ל והנה עובד נאדל זה מות, אין כאור יקר ונחמד צעולם
 ורצויו יעור העיניים. כל עוד שמוסיף להביט אל אלהים יותר נדלי ימסכו
 עיניך עד אשר תקוץ בחיך, וכי יעלה על רוחך שהמוסיג הגשמיים יוצילוך אל
 בית אלהים עד שתכיר הנעלה וכל הגיון ורעיון? שקד חסה רואה! ויטה
 חנך חסד ומתלמידי אשלטון שהמוסיג הגשמיים רומים לאור השמש שיאיר
 הכדור הארצי וימשיך הכדור השמיני, השמיים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם,
 והנה הארצתי לך צד, להרחיק מוכוחים הנעריעים בני אדם ומנעשים מועילים
 ורעה והבן חיד ילדקו דרכי הנחצר (עיין בספר אליהם מזה הענין ותעלה
 קורת רוח). (טו) הליט המזכר הוא חסד חסד לורר ישאל שהעתיק חקות וספרי

¹ כ"י: "השכל". — ² מן "כי שמעתי" והלאה נטה הרב המעתיק מלשון
 המחבר והרחיב הדברים מודעתו כי המחבר לא ידבר באנשים ידועים אשר שמו
 את היהדות למטרה לחצי לעגם, ב"א בדרך כלל, וזה תכן דבריו: "כל יודע את
 היהדות הרבנית או יודע ממה רק מעט מוער היה יכול למלא פיו חרפות והתולים
 עליה ע"פ ספרי הבל אשר כל יהודי משכיל לא ישום אליהם לב ולא ידעם גם
 בשמם, מבלי אשר יצאתי נגדו לסתור דבריו".

* כ"י: "שכל".

על יסודי אמונתנו בטוב טעם ודעת ובדברים רכים דבר על אפני ולא ע"י ריב ומחלוקות¹). סוף דבר, אמונתנו, האמיתות והשכל האנושי והמצב אשר הציב אותנו על גבול, המה הסבות אשר בעבורן אני הוא להחזיר כל ריב, ולא לדבר בפרסום כ"א בדברים שהם שוים לכלל האומות שאינם נוגעים כלל אל האמונות, לפי דברי חז"ל ולפי תורתנו ואמונתנו אין לנו רשות ליהרר² שום אדם בהוקה ולדבר על לבו להמיר דתו ואע"פ שאנו השוורים מרוב העמים בזה, וכל גאונונו [חז"ל] הסכימו³ יחד שתורתנו הקדושה הנתונה במעמד הר סיני הן בכתב והן בע"פ נתונה לנו עדת יעקב בלבד ולא לשאר אומות, כי בני בחז"ל האל להיות לו לעם כמ"ש ואהבכם לקח ה' כו' רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, והעד הנאמן כמ"ש תורה צוה לנו משה מורשה קלה יעקב⁴ כמאמר חז"ל בסנהדרין (דף נ"ט) והרמב"ם (טו) ע"ש. ושאר האומות הבדילים ה' מעמנו ונתן להם שבע מצות בני נח ושאר מצות

ונעשיות ונספר עונות הנפש ודווקא לו אל לטון העמים ומסב לסתגרות נני צדק ולמות הדבר סתמנות וספורי ונעשיות הגדפסים צלסון אטכנו רנס ככלל נכלל הצלים וטעות עלמנו ומספר, וע"פ רוב נעשים לחועלת סודפיסיו ולא להועיל לבני עמנו ואס' לסנטיק נסים וילדות וילדים אינם לאוים ומקדמים אור מוכתנו ונותנים סתמון פס לעמים סנלעניים — על זה עלינו והיה יותר טוב לנו שנתחוקק בעד לשוננו הקדושה עשרת תפארתנו ונדבר בשפתנו הברורה נגד מלכים ולא נכוש, ומדוע נגרע מנחלת אבותינו לעזוב לשוננו הקדושה ונדבר לשון עלגים ושפה אחרת, כי בטרם ידע הנער מאוס ברע וכהורר בטוב יכשילוהו בלשונם לצפצף דברים ולבו בלע עטו עד כי יגדל הנער ויתבונן מאלוה או יוקין באולתו ואבד סברו ותוחלתו וגם מלמדי[ם] צחי מליצה מעטו ולא ימצאו כ"א אחד כעיר ושנים כמשפחה ומספר בני ישראל המבינים לה"ק מעט המה, ומה יאמרו הגוים אשר סביבותינו כהתוכחה עטנו באמצעות לשוננו הקדושה אשר הכרתם בה יותר גמורה מהכרתנו, הלא נשים יד לפה, הלא ינצחו אותנו בטענותיהם, כאמרם רק עם סכל ומפיש העם הזה, תחת שבא[ה] ההבטחה מאת הבורא ית"ש אלינו: ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הזה, לא טוב הדבר אשר אנחנו עושים לעזוב לשוננו גאון עוזנו ביד נכרים. (טו) (סנסדלין דף כ"ט) ולנו

¹ במקור: durch Tugend . . . (ע"י צדקה ומעשים טובים). — ² כ"י: "לחתיהר". — ³ כ"י: "הסכים". — ⁴ כ"י: "בחרת". — ⁵ הדברים: "כמ"ש" וכו' הם הוספת המעתיק, וכן באו כמה הוספות ואריכות דברים — לחועלת הקוראים העברים — כהדברים הבאים.

ננבלת בנו ואנחנו המכונים בשם ישראל חייבים לעבדה ולשמרה ולא שאר האומות, ומצורף אל זה תדע שאין לנו⁽¹⁾ רשות לשלוח שלוחים לאיים רחוקים מעבר לים לדרוש שם אמונתנו ותורתנו כשאר האומות⁽²⁾ (יח). ועתה לא נישאר לנו ספק שכל מי שאינו נולד יהודי אינו מוכרה לשמור התורה, לנו בלבד נתן האל תורתו, לכן מוכרחים אנחנו לשמור מצותיה ואין דרך לנשות ימין ושמאל מכל דברי הויל מפרשי התורה שקבלו הפירוש מפי ארון הנביאים ששמע מפי השם בע"פ. ועתה אחרי שאנו מודים שתורתנו בכתב ובע"פ הנתונה לנו אין חיוב לכל אומה בשמירתה וזולתנו, א"כ אינו מן הצדק לעורר מדינים בעבורה, אנחנו נעשה כפי אשר צוהה עלינו תורתנו וכפי אשר יתאמתו מופתיה אצלינו, ולמה זה נריב בינינו במחלוקות שאינן תלויות⁽³⁾ בדבר, מי אשר יספק ויפקפק, אם לא ימצא ספק, האם נכון הוא שרוב האומות משחקים ומלעיגים עלינו ופוערים פיהם עלינו לבלי הק? זאת נניה על דעתם (יט). כל זמן שלא נשתדל להכריח שום אדם על דתנו יהיה הריב א"כ שלא לצורך, ואם יהיה בזמן הזה סולון⁽⁴⁾ או קונפוציוס⁽⁵⁾ (כ), יגדל בעיני מעלתם ואכבד אותם כפי מדרגתם ויתכן לי לאהוב אותם מצד תורתם, מבלי שיעלה במחשבותי להמיר דתם, כי המה אינם מילידי העברים ולא מעדת יעקב, ולפיכך אין חיוב שמירת [התורה] עליהם. ואם ישאל השואל עליהם: האם אאמין שיש להם חלק

שע"כ אינו לזון חלל לנדיקים גמורים וסגים ישראל. זה סתמא ישראל
זלעזר זעוס"ז הכונה לפניה להם שאינם יכולים לקבל לא רוב טובה זעוס"ז
כאומות, סמא ירום לזם ויחגאו ויפסידו סכר עוס"ז כענין סנאזר וישגון
יסרון ויזעט. (יח) הנה חלע ספאיומות וזפרט סנולריס ונהנס לסלוח
סלוחיס כל ג' סגיס סהמה כסגיס זעלי דרשות לאיסי סקוקיס, לדרוש סס
סמוטסיס ולסגדיל סורתס וקורסיס להס זלסוניסס "מיסיסנעסס". (יז) על
דעתס על יוסר לזס סס עשו כסוגן או לא ולא עליו סלוחיס כי על ס'
(כ) סני סססיס סללס ססר זכר סנמזכר סיו סכמיס זוריס וססידי סומוס
סעולס. וסנס על זס סדזכר קסץ עליו ססד וסכמי סאומוס*) לורר ישראל סעיו

(1) כ"י: „אנו". (2) במקור נוספו פה דברים אחרים ע"ד Grönland אשר צירים ישלחו אליה לתכלית הפצת הדת, בעת אשר החק הטבעי נשמר שם יותר מאשר אצל העמים הנאורים. (3) כ"י: „שאינו תלוין". (4) כ"י: „סולון". (5) כ"י: „אנפרויוס".

* סד"ר Kölbele.

לעוהיב? כבר קדמתי שחסירי א"ה כל זמן שהם מאמינים כמו אנחנו
 בהדוש העולם ובשבע מצות בני נח, שיקבלו שכרם הראוי להם בעה"ב
 וכל שכן המאמינים בשכר ועונש ותחיה ותורה מן השמים והדומה להם
 מן העקרים והמצות שהטבע מחייב¹) בהן שיהיה להם בלי ספק שכר
 טוב בעמלם ולפי מעשיהם אשר הטיבו את הברואים, ואין הקב"ה מקפח
 שכר שום בריה כמאמר חז"ל וכמאמר הכתוב כי לא שלם עון האמורי
 עד הנה, ואמרו רז"ל רחמנא ליבא בעי. ואני על זאת²) הדעת לא אירא
 מחבורת חכמים שיתבעוני לדין, כאשר עשו חכמי צרפת שתבעו לדין
 החכם מרמנטעל לדעת התנצלותו על זאת²) הדעת. והנה אני זכני האל
 יתברך להיות לי אוהבים נאמנים בוולת בני עמנו, חכמים מופלגים אנשי
 השם, ונאהב אותנו [אהבה] אמיתית, ואף גם שידוע אצלנו שאהבתנו
 הזאת איננה תלויה³) ע"ד שווי האמונות, כי רחוקים אנחנו איש מרעהו
 ברבר הוה, להיות בנו דעות שונות ולא כמחשבותיהם מחשבותי וכי
 גבהו⁴) שמים בן גבהו דרכי מררכיהם, ועם כל זאת נתעלסה באהבים
 ואהבה מטוב טעמם ויושר מנהגם בקבלת האמת מהם, ומעולם לא עלה
 על לבי לדאג על זוך נפשם, וכ"ש לחקור עליהם ועל אמונתם והמאמין
 שאין תקוה ותוחלת בוולת אמונתו יהיה כל ימיו בדאגה על רעיו
 ואוהביו, וזה אם יראה שאינם נוטים לדעתו ושאוונתם הפך אמונתו, עם
 היות שמצד הטבע והמוסר יתחייב לכל אדם להוכיח את עמיתו ולהורות
 לו [ה]דרך הישר על [ה]צד האפשרי, ומה גם להרים מכשול מדרך
 עמו, הנה לפי זה יהיה חיוב כל אדם להבנות כל האמונות שאינן
 נוסות לדעת[ן] אל האמת ולהרף אותם לעין כל על העול אשר בחיקם,
 אם לא על כל האמונות נופל החיוב הוה, כי יש הברל בין קצתם
 לקצתם, ויחרון קצתם על קצתם, ולזאת⁵) הסבה נעשה גם אנחנו הברל
 בחקירתנו בין קצתם לקצתם, כי יש מהם מתנגדים לטבע האנושי
 במוחלט, וכשנבחין בהם נראה שאין תקוה ותוחלת טובה מהם ואפילו

פניו לדבר צונטס ענד ס' וסרנס למרוך על סכנינו ז"ל וצחך דכניו זנר
 סלס יליר סרנס ציטרלל אל סנולרי ונן סנונע סינולל יסודי סורס נולרי סס
 לא סיפססו לססיסר וסוקיף כאלס דכרי סדודיס ואין כלוי לזכרס פס, אף

¹ כ"י: „מתחייב.“ — ² כ"י: „זוה.“ — ³ כ"י: „איננו תלוי.“ — ⁴ כ"י:
 „ובגבהו.“ — ⁵ כ"י: „ולוה.“

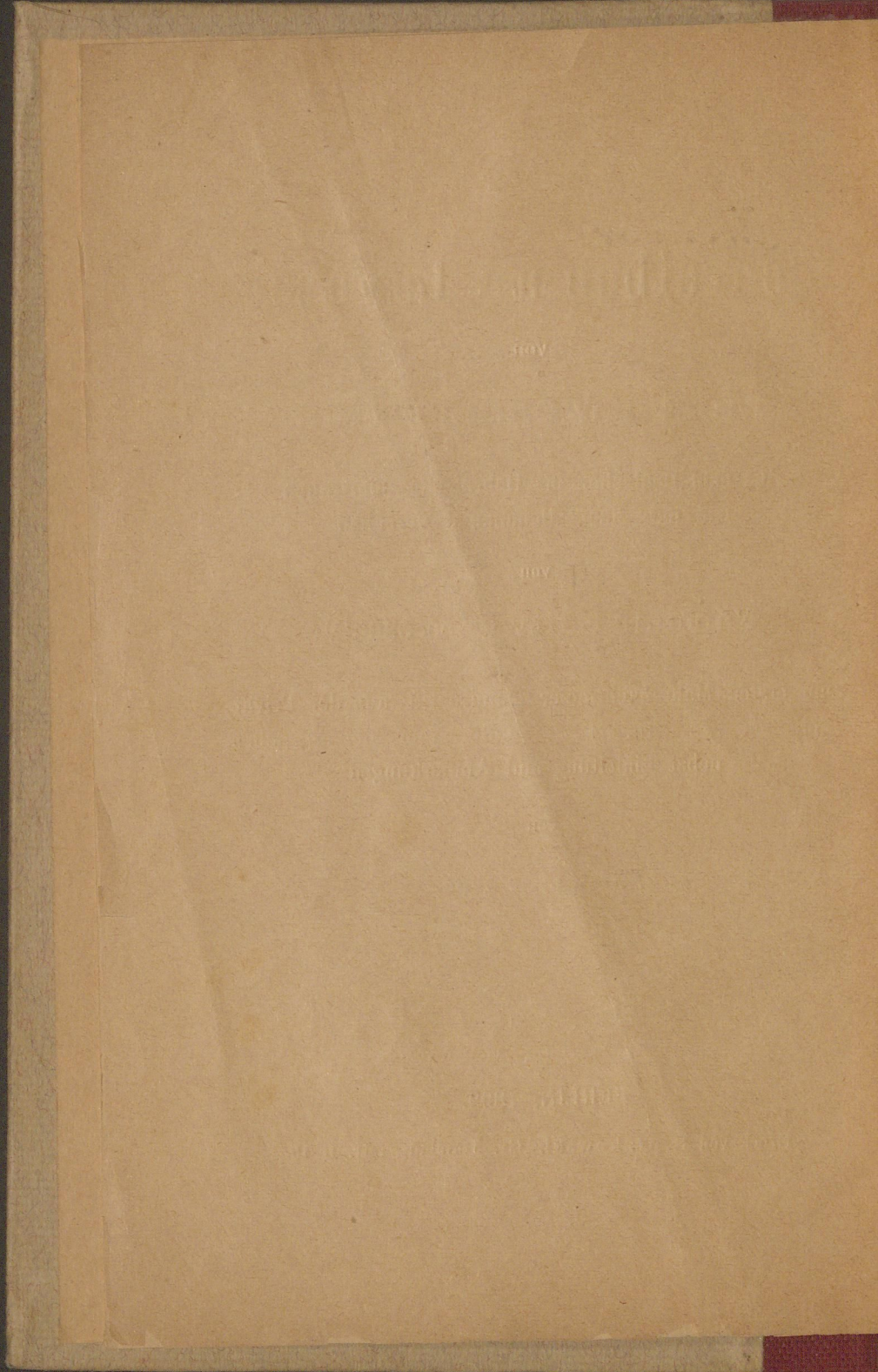
במקרה ולא תעשינה ידיהם תושיה לא על התנהגה ולא על מדות בני האדם, ולהפך כי פעולות רעות נפעלו על ידיהם, אלה וכיוצא בהם המה ממפסירי האמונות בכלל, וכל משכיל וחכם ישחדל לאברם כפי היכולת ולהומם מקרב הארץ, לסקל המסלה ולהרים המכשול מדרך עמו. ואלה המה מפסירי ההצלה האנושית הנורמים הפסד האמונות בכללן ומסיתים את האדם לבלתי יגיע אל מדרגות השכל למצוא מרגוע לנפשו בעמלו, וזה הוא יקרה לסבות שונות ומהם סבת [ה]מין האנושי ככלל ומצד אחר רוע לב קלי דעת ודל[י] אמונה. ואולם לפעמים תהיה האומה החשודה להיות¹) השקר בחיקה מיועדת לתכלית טובה, שלא יזיקו כלל אל הצלחת [ה]מין האנושי, ואדרבה כמה פעולות טובות נפעלו על ידיהם ותועלתם רבה על התנהגה המדינית ועל מדות בני אדם ואם במקרה, והשרישו כל כך עד שהצורך אליהם יותר לתועלת העולם והאומות הפך כל אלה שזכרנו, ואם יעלה על הדעת לערוך כנגדם בגלוי ולהעיד כחשם בפניהם יהיה זה בתכלית הפחיתות²). לכן אל תבוא במשפט עמדי כאשר בתחלת דבורי יצא דבר שלא ארמוס הוכוח מעולם, וישקוט³) ים הוכוח מועפו בזאת הפעם, ותנוה נפש עבדך מהמבוכה וועם, והיתה המנוחה והמרגעה כמור על לב עבדך כי נפעם.

* * * סליק האגרת * * *

הנחבר הסיג לו וז"ל: אחס המכס צעיניך שאל נא למכמיס הגדולים ונודך סלל סס יורוך ונלכס יוליאז ונליס, לא די סלנו*¹) אוחנו חז"ל לככדס ולקבל סלנוח וסס סלל קנעו לנו ככס לזוכות לכך כל זמן סלנו רואיס מכס ונכעני ס"ס וכיל צרוך סמלך ונמכנתו כו'. * * * סליק ספירוס * * *

¹ כ"י: "היותי". — ² כל הדברים האחרונים אדות האמונות השונות הם רק קצור דברי המחבר המדבר בענין הזה בארוכה. — גם עזב הרב המעתיק את סוף האגרת (בין צד 27 עד 32 בהוצאה הראשונה) המכיל משפטו בקצרה על ספר החכם Bonnet. — ³ כ"י: "ותשקוט".

* כ"י: "לוס".

Schreiben an Lavater

von

Moses Mendelssohn.

Aus dem Deutschen ins Hebräische übertragen
und mit einem Commentar versehen

von

Naphtali Hartwig Wessely.

Zum ersten Male nach einer Handschrift aus der Privat-
Bibliothek des Hrn. S. J. Halberstam herausgegeben,
nebst Einleitung und Anmerkungen

von

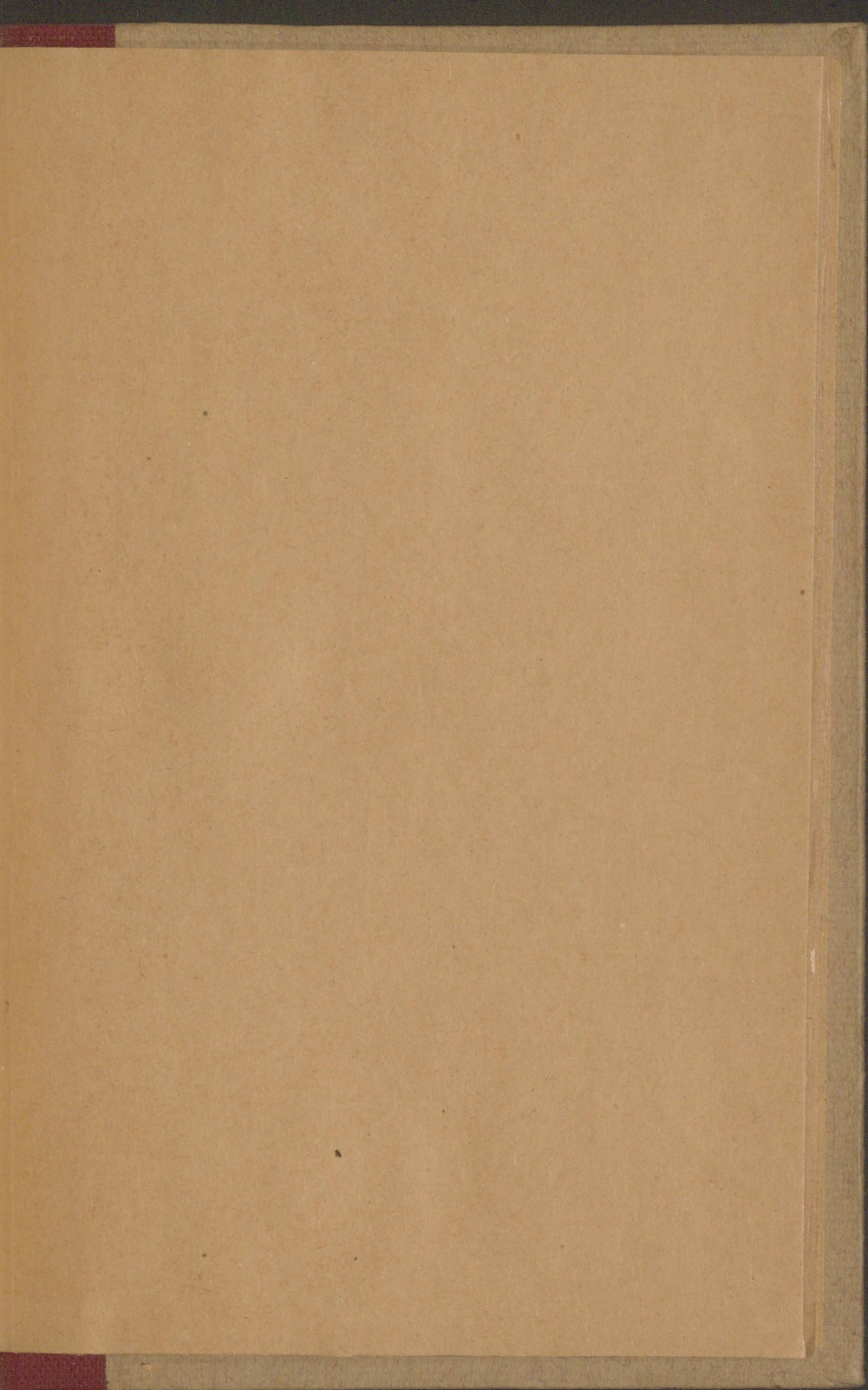
Salomon Fuchs.

BERLIN, 1892.

Druck von H. Itzkowski, Gr. Hamburgerstr. 18-19.

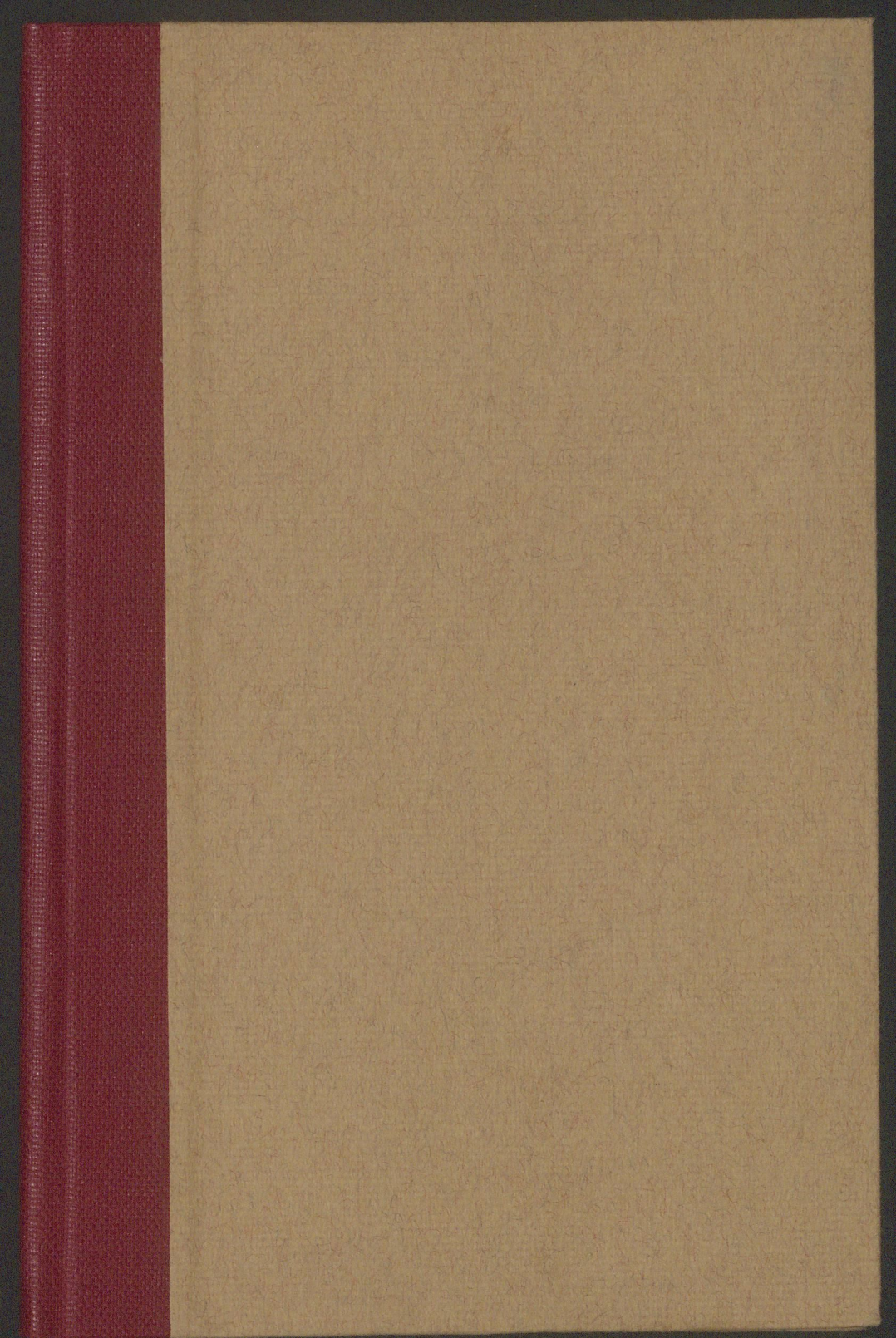

Jüdisches Museum Berlin

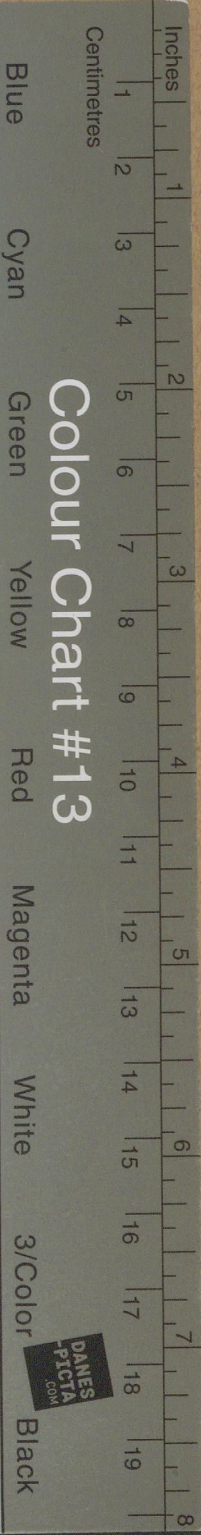

00032550

VII, 5.
Mende
1349.

Colour Chart #13

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black

DANES-PICTA.COM